

Finska lantbrukare nöjda med sina ekonomiska föreningar

Kooperativa företag kan organiseras på otaliga sätt. Vi är vana vid den traditionella formen med likabehandling, medlemsstyrning, en hel del kollektivt kapital och så vidare, eftersom denna ju har dominerat och dominerar i det svenska lantbruket. En annan form kallas ibland hybridkooperation. Sådana företag kan ha allehanda kännetecken. Bland annat kan hybridkooperation bedrivas i aktiebolagsform. Sådana känner vi till från Finland. De finska slakteriföretagen HKScan och Atria är sådana hybridkooperativ, liksom skogsföretaget Metsäliitto och banken Osuuspankki.

BÖRSNOTERADE KOOPERATIV

I dessa fall äger föreningar aktier i ett företag, som är noterat på Helsingforsbörsen. Föreningarna har en minoritet av aktierna, men de har majoriteten i styrelsen. Tack vare denna styrelsemajoritet betraktar de finska bönderna företagen såsom kooperativa. Förklaringen till skevheten mellan ägande och styrning är att det finns olika klasser av aktier. Föreningarna äger huvudsakligen aktier, som har tio röster, medan börsens aktörer äger mest röstsvaga aktier med endast en röst.

Den hybridkooperativa modellen har både starka och svaga sidor. Lantbrukarna får hjälp att finansiera starka industri-företag, men deras makt är begränsad såtillvida att de måste se till att börsaktörerna får en rimlig aktieutdelning så att aktien har ett bra värde. Men även föreningarna har ett intresse av bra utdelning och bra aktiekurs, eftersom de slussar aktieutdelningen vidare till medlemmarna i form av avräkningspriser. Den hybridkooperativa modellen innebär inte bara motsatta intressen mellan bönderna och börsaktörerna utan också mellan medlemmar med stort insatskapital och de med små investeringar i föreningarna.

Man kunde tro att de finska lantbrukarna skulle vara skeptiska till att deras kooperativa – hybridkooperativa – företag är beroende och styrda av kapitalintressen. Trots att föreningarna äger röststarka aktier har de begränsat inflytande. Det vore inte heller förvånande om lantbrukarna också blev allt mer kritiska efter hand som åren går.

UPPFÖLJANDE UNDERSÖKNING

Nu har en tysk-svensk-finsk forskargrupp undersökt hur den hybridkooperativa modellen påverkar de finska böndernas engagemang i sina föreningar. Då krävs jämförelser. Jämförelseobjektet är mejerikooperationen. Alla de föreningar som tillsammans driver Valio, är helt traditionellt uppbyggda. Allt är ägt av mjölkproducenterna själva och styrelserna består uteslutande av lantbrukare.

Forskarna samlade in data genom en brevenkät till några tusen lantbrukare inom slakt- och mejeribranscherna. Ett frågeformulär med identiska frågor gick ut vid tre tillfällen, 2010, 2013 och 2016. På så sätt var det möjligt att undersöka om böndernas uppfattningar förändrades efter hand som företagen anpassade sig till förändrade marknadsförhållanden.

STORT ENGAGEMANG

Resultaten är anmärkningsvärda såtillvida att de finska lantbrukarnas kooperativa engagemang är stort och har ökat under den studerade sexårsperioden. Detta gäller inom båda branscherna. Särskilt ökar mjölkböndernas engagemang i de traditionellt uppbyggda regionala och lokala mejeriföreningarna, som äger Valio. Men även djurbönderna är nöjda med sina föreningar, trots att dessa har en hybridkooperativ karaktär. Och även djurböndernas kooperativa engagemang är på uppåtgående. Det verkar dock finnas skillnader mellan de olika hybridkooperativa företagen. De föreningar som har ägande i HKScan och i Atria, har inte samma struktur.

Medlemmarnas stora och ökande kooperativa engagemang förklarar huvudsakligen av att de är nöjda med föreningarnas ekonomiska resultat. Det kooperativa företagandets sociala dimension fäster medlemmarna mindre vikt vid. Sammanhållningen mellan medlemmar är inte lika viktig förr.

ÖKAT EKONOMISKT FOKUS

En förklaring till detta är strukturutvecklingen mot koncentration inom det finska primärjordbruket. Allt färre lantbrukare driver allt större gårdar. Därmed blir lantbrukarna mer affärsinriktade och professionella, och de blir mer beroende av sina kooperativa föreningar. Detta främjar ett högre engagemang för föreningarnas affärsverksamhet. När lantbruksföretagarna har gjort stora investeringar på sina gårdar, är det viktigt att de är säkra på att det finns köpare som de kan lita på.

Samma mönster känner vi igen från flera andra studier av kooperativt företagande. På så sätt är denna studie allmängiltig, även om studien har genomförts inom det finska lantbruket.

Källa: Hansen, R., Hess, S., Nilsson, J., & Ollila, P. (2024). The commitment of farmers to traditional and hybrid cooperatives: Empirical evidence over a six-year period. Annals of Public and Cooperative Economics. DOI: 10.1111/apce.12469

JERKER NILSSON
INSTITUTIONEN FÖR EKONOMI
SLU UPPSALA